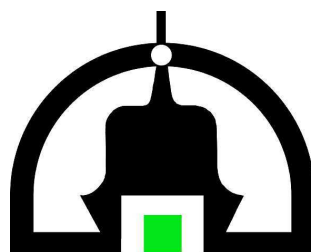

**Polsko-niemieckie projekty dla dzieci –
wymiana doświadczeń i możliwości
rozwoju –**

**Forum PNWM dla jednostek centralnych,
podmiotów organizujących projekty oraz
dla pedagogów i pedagożek.**

8-10.12.2008 – Bad Muskau – Turmvilla

Das soziokulturelle Zentrum im Muskauer Park

TURMVILLA

Spis treści

1. Geneza Forum	3
1.1 Okres od roku 1998 do lat 2006-2007.....	3
1.2 2006.....	3
1.3 2007.....	3
1.4 2008.....	3
2. Program Forum	4
3. Uczestnicy i uczestniczki Forum	5
4. Poniedziałek, 08.12.2008	6
4.1. Powitanie.....	6
4.2 Runda zapoznawcza.....	6
4.3 16:00 Animacja językowa dla dzieci (część praktyczna).....	6
4.4 Refleksja i dyskusja na temat praktyki animacji językowej.....	7
5. Wtorek, 09.12.2008	9
5.1 Struktury opieki nad dziećmi w Niemczech. Elke Klein.....	9
5.2 System edukacji w Polsce. Iwona Kowalczyk.....	9
5.3 Możliwości finansowania spotkań dla dzieci przez PNWM. Thomas Hetzer.....	9
5.4 Dalsze wskazówki dotyczące polsko-niemieckich spotkań dzieci.....	10
5.5 Praca w grupach.....	10
6. Środa, 12.12.2008	13
6.1 Przedstawienie programu TANDEM-u – Centrum koordynacji niemiecko-czeskiej wymiany młodzieży – „Von klein auf – Odmalicka“ Radka Bonackova.....	13
6.2 Cele i zasady świadomego wychowania i kształcenia przeciw uprzedzeniom. Hannah-Maria Liedtke.....	13
7. Podsumowanie forum	14
Załącznik nr 1	16
Struktury opieki nad dziećmi w Niemczech	16
Załącznik nr 2	Fehler! Textmarke nicht definiert.
Cele i zasady świadomego wychowania i kształcenia przeciw uprzedzeniom	21

1. Geneza Forum

1.1 Okres od roku 1998 do lat 2006-2007

W polsko-niemieckim regionie przygranicznym Turmvilla we współpracy z przedszkolami i szkołami podstawowymi obydwu sąsiadujących ze sobą gmin od wielu lat (sporadycznie od roku 1998, zaś regularnie od 2002 roku) stopniowo rozpoczęła przeprowadzanie międzykulturowych spotkań dla dzieci w wieku od 3 do 6 lat (przedszkola/zerówki) oraz w wieku 7 do 12 lat (oferty spędzania czasu wolnego, obozy letnie, projekty w czasie ferii w świetlicach itd.).

Dzięki dotacji ze środków INTERREG w latach 2006 i 2007 udało się opracować koncepcję i przeprowadzić kilkustopniowe szkolenie polsko-niemieckie dla wychowawców i pedagożek „Zróbmy to razem”. Celem szkolenia było lepsze przygotowanie wychowawczyń do pracy w warunkach spotkań międzykulturowych oraz przedyskutowanie wraz z nimi nowych pomysłów możliwych do wykorzystania w spotkaniach dzieci (np. odejście od tematów, które raczej podkreślają polsko-niemieckie różnice: Wielkanoc obchodzimy tutaj tak, a tam inaczej; a raczej udostępnienie dzieciom przeżyć w ich dniu codziennym, które odznaczają się wieloma podobieństwami: przygotowujemy razem śniadanie i wspólnie je zjemy. Osoby biorące udział w szkoleniu opowiadały potem o różnorodnych zmianach, jakie nastąpiły w praktyce organizowanych przez nie spotkań.

1.2 2006

Na konferencji jednostek centralnych w 2006 roku w Weimarze Anett Quint rozmawiała w tej sprawie z panią dr Lemmermeier i przekazała jej dokument zawierający konkretne propozycje dotyczące tego, jak wspieranie spotkań dzieci i szkolenia personelu mogły by mieć bardziej systematyczny charakter względnie jak to wygląda z punktu widzenia praktyki. Jej pomysł, aby zrobić z tego projekt modelowy, przerósł możliwości własnego podmiotu i nie spełniał zasadniczej idei, aby po raz pierwszy doszło do omówienia tego tematu w szerszym kręgu zainteresowanych z Polski i Niemiec.

1.3 2007

Pierwsza otwarta rozmowa na ten temat z udziałem szerszego grona osób zainteresowanych, doświadczonych i uczestniczących w spotkaniach dzieci odbyła się na konferencji jednostek centralnych w 2007 roku w Oleśnicy. Tutaj poznały się Anett Quint i Iwona Kowalczyk, która jako pracowniczka jednostki centralnej miała podobne doświadczenia. Wynikiem pracy w tej grupie był pomysł, aby zaoferować pogłębione forum PNWM na ten temat.

Pod koniec 2007 roku Anett Quint złożyła pierwszy szkic koncepcji forum PNWM dotyczącego spotkań dzieci, który został zaakceptowany.

1.4. 2008

W dniu 08.05 w Poczdamie odbyło się spotkanie robocze między późniejszymi partnerami Forum (PNWM Pomerania, Biuro PNWM z Poczdamu, Turmvilla). Ustalone na tym spotkaniu roboczym cele brzmiały:

- Forum ma umożliwić wymianę doświadczeń i zaprosić do sformułowania zapytań, które ważne są w pracy pedagogicznej oraz dla forum.
- Forum ma przekazać uczestni(cz)kom szczególne wyzwania w odniesieniu do zespołu i pracy pedagogicznej z dziećmi.
- Forum ma wyjaśnić różnice w strukturach wychowania i kształcenia dzieci w wieku 0-11 lat w Polsce i w Niemczech.
- Forum ma odpowiedzieć na pytania związane z dofinansowaniem.
- Forum ma dać przestrzeń dla praktycznej animacji językowej i gier integracyjnych.
- Forum ma zaprosić dalsze instytucje, które mogą udzielić uczestnikom wskazówek w pracy nad projektami dla dzieci.

W dniach od 08-10.12.2008 roku w Bad Muskau odbyło się pierwsze Forum. Tym samym długoletnie starania o dostrzeżenie ważnego polsko-niemieckiego tematu z praktyki znalazły rezonans, odpowiednią grupę docelową i zakończyły się sukcesem. Ponadto istnieją plany co do tego, aby kolejne Forum w 2009 roku zorganizować w Szczecinie.

2. Program Forum

Poniedziałek, 8.12.2008	
do 14:00	Turmvilla: przyjazd i zakwaterowanie, umieszczenie „listów gończych” w foyer, obiad (zgodnie z wyborem)
15:00	W Oleandrze: powitanie (Peter Rossa, dyrektor Turmvilla e.V.); cele i treści forum, kwestie organizacyjne, runda zapoznawcza, kawa i ciasto
16:00-18:00	Animacja językowa dla dzieci (część praktyczna, W. Staniewski)
18:00-19:00	Kolacja
19:30-20:30	Animacja językowa (refleksja na temat części praktycznej, W. Staniewski)
Wtorek, 9.12.2008	
7:30-8:30	Śniadanie, następnie spacer do Łęknicy do tamtejszego przedszkola
9:00	Omówienie programu dnia, czasu, miejsc i pomieszczeń
9:10-13:00	Trzy inputy: „Struktury opieki nad dziećmi i edukacji dzieci w Polsce i w Niemczech” Elke Klein (przedszkole w Bad Muskau) i Iwona Kowalczyk (PNWM Pomerania) „Sposoby finansowania spotkań dla dzieci przez PNWM” Thomas Heter, PNWM biuro w Poczdamie
10:30-11:00	Przerwa i kawa Prezentacja wyników aktualnych badań „Kompetencje międzykulturowe poprzez międzynarodowe spotkania dzieci” Melanie Groeneveld
13:00-15:00	Obiad w Łęknicy, następnie spacer z powrotem do Turmvilli/Bad Muskau
15:00-18:00	Wymiana doświadczeń w czterech moderowanych grupach: Współpraca przedszkoli w Polsce i Niemczech. Współpraca szkół podstawowych (moderacja Mike Wohne, Dipl.Paed. i dyrektor Schkola gGmbH). Czas wolny, projekty jednodniowe i oferty otwarte/projekty dla dzieci w sytuacjach dnia codziennego (moderacja Enrico Deege, catedrale, Goerlitz i Marek Mitorski, Zgorzelec).
18:00-19:00	Kolacja
19:30-20:30	Prezentacja wyników pracy w małych grupach na plenum: Co istotnego nastąpiło podczas dyskusji w grupach roboczych? Jakie są wyniki dyskusji? Jakie życzenia, propozycje zmian pod adresem PNWM wynikają z tych dyskusji?
21:00	Czas wolny
Środa, 10.12.2008	
7:30-8:30	Omówienie programu dnia – czasu miejsc i pomieszczeń
8:40-10:00	Prezentacja projektu Tandemu – Centrum Koordynacji Niemiecko-Czeskiej Wymiany Młodzieży: „Od małego – Odmalicka” Radka Banackova
10:00-10:30	Przerwa i kawa
10:30-12:00	Wykład: „Wyzwania dla zespołu oraz pracy pedagogicznej z dziećmi w grupach polsko-niemieckich – przedstawienie koncepcji wychowania świadomego na uprzedzenia oraz edukacji dzieci”, Hannah-Maria Liedtke, trenerka PNWM
12:00-13:00	Łączna ocena forum oraz spojrzenie na II forum w 2009r. w Szczecinie
13:00-14:00	Obiad & wyjazd

3. Uczestnicy i uczestniczki Forum

1. Banackova Radka, Regensburg, Koordinierungszentrum Deutsch-Tschechischer Jugendaustausch, Tandem
2. Boenke Franziska, Kamenz, Kinderarche Sachsen e.V.
3. Bury Katarzyna, Neisseaue, Kinderschloss Sonneschein
4. Claudia Müller, Bad Muskau, Turmvilla e.V
5. Deege Enno, Görlitz, Missionswerk Ca-Tee-Drale e.V.
6. Długosz Justyna, Szczecin Szkoła Podstawowa nr 4/7
7. Dziedzic Barbara, Stargard Szczeciński, Przedszkole Miejskie nr 2
8. Dziura Arkadiusz, Gliwice, tłumacz
9. Gerberich Horst, Kamenz, Kinderarche Sachsen e.V.
10. Groeneveld Melanie, Poczdam, PNWM
11. Guhl Reinhild, Berlin, Evangelischer Kirchenkreis, Berlin Nord-Ost
12. Hannah-Maria Liedtke, Berlin, trenerka PNWM
13. Heinze Corona, Reichenbach, DRK, Kinderhort „Spiel und Spass“
14. Herman Jadwiga, Trzebież, Zespół Szkół w Trzebieży, Szkoła Podstawowa
15. Hetzer Thomas, Poczdam, PNWM
16. Hieke Bettina, Krauschwitz OT Sagar, Kita „Spatzennest“
17. Ignaczak Elżbieta, Police, Szkoła Podstawowa Nr 1
18. Jurke Gudrun, Neisseaue, Kinderschloss Sonneschein
19. Klein Elke, Bad Muskau, Kita Bad Muskau
20. Knapik Elżbieta, Kołbaskowo, Zespół Placówek Oświatowych w Kołbaskowie, Szkoła Podstawowa i Przedszkole 57
21. Kogler Petra, Reichenbach, DRK, Kinderhort „Spiel und Spass“
22. Kogut Robert, Pilchowo, ul. Staroleśna 4, ZP
23. Kowalczyk Ewa, Police, SOSW nr1
24. Kowalczyk Iwona, Szczecin, Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Pomerania Szczecin
25. Łatwińska Iwona, Warszawa, tłumaczka
26. Mazgaj Magdalena, Wolin Pomorski
27. Olechnowicz Stefania, Różewo, Zespół Szkół
28. Ostrowska Cecylia, Szczecin, PP..
29. Patrick Kristin, Bad Muskau, Turmvilla e.V.
30. Piechocka Małgorzata, Stargard Szczeciński, Przedszkole Miejskie nr 2
31. Prystasz Katarzyna, Olsztyn, dokumentacja
32. Quint Anett, Bad Muskau, Turmvilla e.V.
33. Rychlik-Łukasiewicz Joanna, Karsibór, Szkoła Podstawowa
34. Siwa Monika, Żary, Miejskie Przedszkole Nr 1
35. Stachowiak Halina, Wałcz, Szkoła Podstawowa
36. Staniewski Wojtek, Wrocław, Tratwa
37. Strugała Olga, Kołbaskowo, Zespół Placówek Oświatowych w Kołbaskowie, Szkoła Podstawowa i Przedszkole 57
38. Ulrych Anna, Żary, Miejskie Przedszkole Nr 1
39. Weiss Daja, Gorzów Wielkopolski, Miejskie Centrum Kultury
40. Włodarek Jolanta, Szczecin, Przedszkole Publiczne Nr 67
41. Włodarska Iwona, Police, Gimnazjum Nr 1
42. Wohne Mike, Johnsdorf, Schkola
43. Wójcicka Magda, Warszawa, Szkoła Podstawowa Nr 330 przy ZS 44
44. Wójcicka Marta, Warszawa, Szkoła Podstawowa Nr 330 przy ZS 4

4. Poniedziałek, 08.12.2008

4.1. Powitanie

15:20 Powitanie uczestników przez dyrektora Turmvilli Petera Rossy – krótkie wprowadzenie do tematu Forum i sytuacji projektów dla dzieci poniżej 11 roku życia, przedstawienie zespołu organizatorów:

- Anett Quint, Turmvilla e.V.
- Iwona Kowalczyk, Pomerania
- Thomas Hetzer, PNWM

Iwona Kowalczyk przypomina o celach Forum:

- dyskusja na temat typowych problemów wymiany z regionu przygranicznego – również w formie pracy w małych grupach;
- konkretne przykłady na rozwiązanie tych problemów (sugestie uczestników);
- impulsy na kolejne forum (w Szczecinie).

Iwona Kowalczyk będąca przedstawicielką Pomeranii, największej jednostki centralnej Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży, wchodzi w skład grupy roboczej ds. wytycznych PNWM. Przekazuje zatem zebrane podczas forum sugestie i impulsy do rozpatrzenia i opracowania wraz z innymi członkami tejże grupy roboczej.

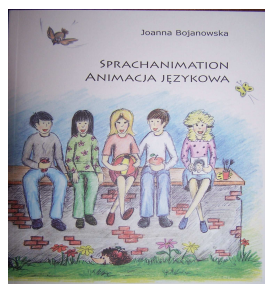
Anett Quint przedstawia program kolejnych dni Forum, informuje o wycieczce do przedszkola w Łęknicy oraz pokrótce o pracy w małych grupach, przewidzianej na następny dzień.

Dodatkowe informacje organizacyjne: rozliczenie kosztów podróży, napoje itp.

4.2 Runda zapoznawcza

Rozmowy przy stolikach z innymi uczestnikami forum dotyczące motywacji, oczekiwań, oraz ich dotychczasowych doświadczeń w pracy z dziećmi w regionie przygranicznym. Po 10 minutach następuje zmiana partnerów do rozmowy.

4.3 16:00 Animacja językowa dla dzieci (część praktyczna)

Wojtek Staniewski, doświadczony trener PNWM, w ramach wprowadzenia do bloku „Animacja językowa”, prezentuje książkę autorstwa Joanny Bojanowskiej pt. „Animacja językowa” i poleca ją jako zbiór wielu praktycznych metod i zabaw językowych, przydatnych podczas spotkań polsko-niemieckich.

Spośród uczestników w grupie są:

- dwie osoby, które stosują animację językową w pracy codziennej;
- pięć osób, które znają pojęcie „imersji”.

Propozycje zabaw

1. Runda zapoznawcza:

Dwaj ochotnicy z polskiej i niemieckiej grupy przedstawiają się w swych językach ojczystych, a grupa powtarza zdanie „Dzień dobry, jestem Monika”, uwzględniając wskazany przez prowadzącego sposób wymówienia np. głośno, cicho, szybko, wesoło itp.

2. Zmień trzy rzeczy

Pary polsko-niemieckie stoją naprzeciw siebie, dokładnie zapamiętują wygląd partnera, po czym odwracają się do siebie plecami i zmieniają jakiś detal w swoim wyglądzie (najpierw niewielka zmiana, później większa, a następnie zaskakująca). Partner stara się odgadnąć zmianę.

3. Nie rób tego co mówię, a to, co pokazuję

Prowadzący wskazuje wybraną część ciała, a nazywa inną (po polsku i niemiecku na zmianę). Grupa stara się wskazać właściwą część ciała. Zabawa na utrwalenie nazw części ciała.

4. Alicja po drugiej stronie lustra

Prowadzący nazywa wybraną część ciała. Uczestnicy stoją w parach naprzeciw siebie, jedna z osób wykonuje wskazaną częścią dowolne ruchy, a druga naśladuje je.

5. Nazywanie kolorów

Nauka kolorów z wykorzystaniem kolorowych balonów. Uczestnicy siedzą w kręgu i przekazują sobie balony powtarzając nazwę danego koloru w dwóch językach.

6. Tor przeszkód z balonem

Uczestnicy ustawiają się w nieregularny „łańcuszek”, wykorzystują przedmioty znajdujące się w pomieszczeniu np. ławkę, krzesło, drabinę, by urozmaicić tor. Zadanie polega na nazwaniu koloru otrzymanego balonu w dwóch językach oraz na możliwie szybkim przekazaniu go kolejnej osobie.

7. Bagno – ćwiczenie na współpracę

Ochotnik staje przed „bagnem” z zamkniętymi oczami (np. niewielki kwadrat podzielony na mniejsze równe części, zaznaczony na podłodze), partner prowadzi go przez bagno używając słów: „do przodu”, „do tyłu”, „w prawo”, „w lewo”. Zadanie polega na przedostaniu się ochotnika na drugą stronę bagna, idąc tylko po właściwych kratkach. W przypadku skierowania na złą kratkę, należy ponowić próbę.

Prowadzący ćwiczenie, bądź jeden z uczestników posiada mapę z dobrymi i złymi kratkami, z którą porównuje wybory graczy.

8. Pantomima

Grupa przedstawia gestami wskazane przez prowadzącego zwierzę, a ochotnik próbuje odgadnąć. Nazwy zwierząt powtarzane są w dwóch językach i w różnych stylach np. szybko, wesoło, cicho.

9. Budowanie figur geometrycznych z wykorzystaniem sznura.

Wszyscy uczestnicy rozwiązują wspólne zadanie (ustawienie się w kształt kwadratu, czy okręgu) komunikując się

- a) każdy w swoim języku ojczystym;
- b) Polacy po polsku, Niemcy niewerbalnymi gestami;
- c) Polacy niewerbalnymi gestami, Niemcy po niemiecku.

10. „Lokomotywa”, wiersz Juliana Tuwima

Polsko-niemiecka wersja językowa wiersza, umożliwiająca dzięki stosownej intonacji odpowiednie reagowanie wszystkim uczestnikom spotkania.

Kończąc prezentację praktycznych ćwiczeń na animację językową prowadzący Wojtek Staniewski przypomina o zrealizowanym cyklu seminariów poświęconych animacji „Zip-Zap”. W przypadku zainteresowania, istnieje możliwość poszerzenia projektu o dalsze regiony (nie tylko przygraniczne). Przedsięwzięcie to skierowane jest do osób nie mających wielkiego doświadczenia w wykorzystaniu metod animacji językowej w pracy z dziećmi. Osoby zaawansowane w tej tematyce mogą uczestniczyć w corocznych warsztatach pogłębiających ich wiedzę (w Güstrow).

Trwają również prace nad przygotowaniem forum dla ekspertów z trzech dziedzin: przedszkola, szkoły oraz projekty. Szczegółowe informacje dotyczące forum ukażą się wkrótce na stronach PNWM: www.pnwm.org lub www.dpiw.org.

4.4 Refleksja i dyskusja na temat praktyki animacji językowej

Ćwiczenia lodołamacze są ogólnie znane, więc prowadzący przypomniał jedynie kilka tytułów np. sałatka owocowa. Nieco trudniejsze są **ćwiczenia na współpracę**, ale można je odpowiednio zaadaptować. Zalecane dla grup jedno- i dwunarodowych np. w ramach przygotowania do spotkań. Istotne jest, by w trakcie zabawy pozwolić dzieciom wcielić się w rolę nauczyciela (powtórz głośno, szybko itp.). Wskazane jest także, by wszyscy uczestnicy zarówno nauczyciele, opiekunowie jak i dzieci i młodzież znały kilka słów w języku sąsiada np. w formie rymowanki.

Przez pojęcie **imersja** (z łaciny *immersio* – zanurzanie) w językoznawstwie i pedagogice rozumie się sytuację, w której osoby, przede wszystkim dzieci, umieszczone są w środowisku obcojęzycznym, w którym – mimochodem lub w sposób zamierzony – nabywają umiejętności posługiwania się językiem

obcym. Inaczej niż w przypadku wykorzystania metod do nauki języka obcego podczas immersji proces ten odbywa się wyłącznie na zasadach nabywania umiejętności posługiwania się językiem ojczystym.

W wielu kulturach wielojęzycznych, np. na holenderskich Antylach, nabywanie umiejętności posługiwania się językiem obcym jest codzienną oczywistością, która w dużej mierze często zastępuje lekcję języka obcego (źródło: niemiecka wersja Wikipedii).

Sytuację immersji organizuje się np. w przedszkolach, gdzie urządza się tzw. „kącik sąsiada” (w polskim przedszkolu kącik niemiecki i vice versa).

Immersja oznacza także wykorzystanie wszystkich części ciała, zmysłów, gestów, aby zachęcić dziecko do komunikowania, mimo, że nie opanowało ono jeszcze płynnie języka obcego.

Program „Witaj” w przedszkolach niemiecko-serbołużyckich: wyszkolona kadra- nauczyciele zwracają się do uczniów tylko

w jednym języku (po polsku, niemiecku lub łużycku). Dla każdego z języków jest do dyspozycji jedna nauczycielka. Dzieci starają się zrozumieć komunikaty, bez konieczności odpowiadania w języku obcym (zalecane jest pokazywanie odpowiednich przedmiotów np. buty, książka przy ich nazywaniu).

W wielu placówkach w regionie przygranicznym (np. w Görlitz) można wystąpić o asystenta językowego. Polscy studenci asystują niemieckim nauczycielom przy nauce języka polskiego. Wolontariusze także pełnią często rolę pośredników językowych. Nawiązanie współpracy z wolontariuszem możliwe jest dzięki kooperacji centrali programu „Młodzież” i Agencji Narodowej. Wśród uczestników jest była wolontariuszka, która przekazuje zainteresowanym dodatkowe informacje dotyczące nawiązania współpracy z wolontariuszami.

Radka przypomina o różnicy między pojęciami: praktykant, wolontariusz i asystent językowy. Nauczyciele czy pedagodzy w danej placówce powinni zatem zastanowić się jakie są ich oczekiwania i potrzeby przed zaproszeniem młodego człowieka do współpracy.

Wojtek zachęca również do brania przykładu z innego regionu przygranicznego – niemiecko-francuskiego, w którym przedszkola i szkoły często urządza „kąciki państwa sąsiedniego”. Pomysł ten jest bardzo popularny i przynoszący pozytywne efekty. Warto zatem przenieść go do polsko-niemieckich realiów.

Wymiana doświadczeń uczestników/uczestniczek z projektów i pracy międzynarodowej:

W ramach „Polskiej Wiosny” w Bad Muskau w 2008 roku odbyła się inscenizacja polsko-niemieckiej wersji wiersza „Lokomotywa” Juliana Tuwima. Dzieci mimo początkowych trudności w zrozumieniu niektórych fragmentów wiersza, wypracowały wspólnie przedstawienie.

Bettina opowiada o praktykach w jej placówce: lekcja języka polskiego odbywa się raz w tygodniu, co ułatwia komunikację podczas spotkań z dziećmi z polskiego przedszkola. Uczestnicy spotkań chętniej też integrują się we wspólnych grach i zabawach.

Katarzyna nie postrzega przedszkola w którym pracuje jako polsko-niemieckiego, gdyż tylko troje dzieci pochodzi z Polski. Rodzice większości dzieci nie chcą, by asystentka mówiła po polsku.

Mieszane małżeństwa – mieszkańcy regionu przygranicznego często niekonsekwentnie podchodzą do dwujęzycznego wychowywania dziecka. Warto zatem zdaniem Katarzyny zorganizować spotkanie z rodzicami, by uświadomić im możliwości osłuchania się ich dziecka z językiem sąsiadów. Większa otwartość na naukę języka obcego zauważalna jest po stronie polskiej, warto zatem przekonać niemieckich rodziców o korzyściach dla ich pociech płynących ze znajomości języka polskiego. Radka proponuje skierować pismo do rodziców mieszkających poza granicami swojego kraju, zawierające informacje o możliwości nauki języka ojczystego w przedszkolu, szkole.

O roli animacji językowej na różnych etapach nauki

Spotkania młodzieży – uczestnicy najczęściej posługują się językiem niemieckim lub angielskim, gdyż Polacy uczą się tych języków w szkole. Zadaniem animacji językowej jest zatem m.in. zachęcenie niemieckich uczestników do nauki języka polskiego

Szkoły wyższe – na tym poziomie animacja językowa jest postrzegana jako trudna, wydłużona w czasie forma nauki, wielu lektorów rezygnuje z niej. Studenci/ słuchacze poznają konstrukcje, a nie metody komunikowania.

Szkoły średnie – polskie szkoły uczą gramatyki, zasad tłumaczeń, ale nie komunikowania. Elementy animacji pojawiają się jednak coraz częściej, gdyż uczniowie to często uczestnicy projektów międzynarodowych.

Przedszkola – to centralne placówki, do których kierowane są programy animacji. Im wcześniejsze wprowadzanie tych form nauki, tym lepsze jej efekty.

Wojtek porównuje odkrycie pracy w grupie do odkrycia koła. Przypomina również, że język to sposób myślenia, a nie ćwiczenie – sytuacja w grupie, jej dynamika decydują, czy grupa jest gotowa do nauki nowego słownictwa.

Wojtek zachęca do kontaktowania się z nim w przypadku dalszych pytań związanych z animacją językową: wojtek@muskau.net + Asia Bojanowska: j.bojanowska@gmx.de

5. Wtorek, 09.12.2008

Po przybyciu do szkoły w Łęknicy Claudia przypomina program dnia, następnie oddaje głos Elke Klein, kierownicze przedszkola w Bad Muskau.

5.1 Struktury opieki nad dziećmi w Niemczech. Elke Klein

Patrz referat Elke Klein, dyrektorki przedszkola w Bad Muskau (załącznik nr 1).

5.2 System edukacji w Polsce. Iwona Kowalczyk

W Polsce oświatą zarządza MEN oraz Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Nadzór pedagogiczny nad wszystkimi placówkami sprawują jednak kuratoria. Dzieci w wieku 3-6 lat objęte są opieką przedszkolną. W polskich *przedszkolach* brakuje jednak miejsc, mimo, że takie przygotowanie do rozpoczęcia nauki w szkole stało się wymogiem („obowiązkowa zerówka”). Zgodnie z obecnym stanem wiedzy nauka i doświadczenie zdobyte do 5 roku życia mają olbrzymi wpływ na życie dziecka i procentują bardziej niż te zdobyte w wieku późniejszym. Alternatywą dla rodziców jest *wynajęcie opiekunki*. Takie rozwiązanie jest jednak bardzo kosztowne. Dzieci rozpoczynają edukację w szkole w wieku 7 lat. Szkoła podstawowa trwa 6 lat, następnie dzieci uczęszczają do 3-letniego gimnazjum. Po czym mogą wybrać naukę w liceum (3 lata), technikum (4 lata) – zakończenie maturą lub naukę w zasadniczej szkole zawodowej. Zdanie matury upoważnia podjęcie studiów wyższych. Obecnie przygotowana jest reforma, dotycząca rozpoczęcia nauki szkolnej już w wieku 6 lat. Rodzice nie godzą się jednak na „eksperymentowanie” na ich dzieciach, twierdząc, że szkoły nie są do reformy przygotowane.

Wymiana doświadczeń polskich nauczycieli obecnych na forum.

5.3 Możliwości finansowania spotkań dla dzieci przez PNWM. Thomas Hetzer

Dofinansowanie ze środków PNWM możliwe jest jeśli organizatorzy nie wystąpili o dofinansowanie do MEnu lub niemieckiego urzędu młodzieży.

Wymagania PNWM stanowiące podstawę do przyznania dofinansowania:

- Musi dojść do spotkania polsko-niemieckiego.
- Uczestnicy w wieku 12-26 lat, przy wystarczającym uzasadnieniu możliwy jest udział osób poniżej 12 roku życia.
- Czas spotkania 4-28 dni, w regionie przygranicznym dopuszczalne jest spotkanie jednodniowe.
- Obydwaj partnerzy mogą dostać dofinansowanie – organizatorzy na nocleg oraz program; goście na pokrycie kosztów podróży.

W odróżnieniu do Fundacji Roberta Boscha i programu „Młodzież”, dofinansowanie spotkań nie jest przyznawane na zasadzie konkursu. Wnioskujący muszą spełniać kryteria warunki określone przez PNWM. 60% wniosków dostaje dofinansowanie w wysokości 60% całkowitego kosztu projektu.

Prezentacja książek i materiałów: Co to?; 10 Gründe; jednostki warsztatowe, informacja o seminarium Zip-Zap.

Formy kształcenia: tematyczne (kształcenie zawodowe)

Region przygraniczny obejmuje wszystkie kraje związkowe i województwa wzdłuż granicy polsko-niemieckiej.

Przy programach jednodniowych organizowanych w regionie przygranicznym organizatorzy mogą wnioskować o zwrot kosztów programu lub podróży. W przypadku uczestników poniżej 13. roku życia wymagane jest pozwolenie od rodziców na udział w programie.

Tabela z stawkami dofinansowania PNWM:

Dotacje do kosztów:	DE	PL
Zakwaterowanie u rodzin	12€	40PLN
Schroniska, internaty, hostele	18€	60PLN
Placówki kształceniowe	30€	100PLN
Pośrednik językowy	50€	140PLN

Dofinansowanie 4x3

Jest to nieskomplikowany sposób pozyskania środków na realizację spotkania polsko-niemieckiego. Nie wymaga wypełniania formularzy, potrzebne jest przybliżony plan finansowy projektu, jego program, a po realizacji należy dostarczyć dowód, efekt pracy np. kalendarz. Wnioskujący powinni wnieść minimum 10% środków własnych, maksymalne dofinansowanie wynosi 90% całkowitych kosztów (przy czym nie więcej niż 1000 EUR lub 3000 PLN).

5.4 Dalsze wskazówki dotyczące polsko-niemieckich spotkań dzieci

Polsko-niemieckie spotkania dzieci w zakresie wymiany muzycznej mają po niemieckiej stronie swego „ojca chrzestnego”, jest nim znany kompozytor piosenek dziecięcych – Rolf Zukowski. Poszukiwany jest jego „odpowiednik” po polskiej stronie. Thomas pyta uczestników forum o ich sugestie. Dodatkowo informuje o kursach językowych organizowanych co roku, zachęca do przekazania tej wiadomości osobom zainteresowanym udziałem w kursach.

Efekty i wnioski wynikające z międzynarodowych projektów dziecięcych zgromadził i opracował zespół **Deutsches Jugendinstitut e.V. (Niemiecki Instytut Młodzieży) z Monachium**. Melanie Groeneveld (PNWM) charakteryzuje krótko cele i działania monachijskiej instytucji (m.in. długotrwałe obserwacje zachowań i zmian w międzynarodowym społeczeństwie; praktyczne wspieranie i ewaluacja modelowych projektów; doradztwo w polityce i praktyce pomocy dzieciom, młodzieży i rodzinom) oraz poleca publikację: „Interkulturelle Kompetenz durch internationale Kinderbegegnung” (*Kompetencje międzykulturowe poprzez międzynarodowe spotkania dzieci*). Zawiera ona spis międzynarodowych projektów dziecięcych oraz ich wpływ na kształtowanie się międzykulturowych kompetencji u uczestników tych spotkań. Mimo iż publikacja dostępna jest tylko w niemieckiej wersji językowej, cieszy się dużym zainteresowaniem wśród uczestników forum.

5.5 Praca w grupach

Po powrocie uczestników do Turmvilli, Melanie omawia krótko tematy przygotowane do opracowania w mniejszych grupach. Dodatkowo informuje o prowadzących, czasie i miejscu przewidzianym do dyspozycji uczestników.

1. Projekty międzynarodowe dla dzieci w wieku 3-6 lat, prowadząca Barbara Dziedzic.
2. Wymiana doświadczeń, nawiązanie kontaktów, „testowanie” gier, prowadzący Mike Wohne.
3. Otwarte oferty pozaszkolne np. „Miasto dzieci” w Görlitz, prowadzący Enno Deege.

Melanie przypomina o wyborze osoby w każdej grupie roboczej, która przedstawi na plenum wyniki i wnioski zebrane przez jego grupę.

I grupa robocza:

Projekty dla małych dzieci nie powinny odbiegać tematycznie od projektów dla młodzieży, w ich przygotowanie wystarczy zaangażować rodziców. Młodsze dzieci są otwarte, nie mają barier językowych i chętnie uczestniczą w spotkaniach międzynarodowych i wycieczkach. Należy rozmawiać z ich rodzicami, przekonywać o sensie i celu współpracy polsko-niemieckiej.

Iwona przypomina o kompetencjach kosmopolitycznych, które wykształcone w wieku przedszkolnym procentują w dorosłym życiu.

Katarzyna proponuje zainstalowanie kamer w przedszkolach, by rodzice mogli obserwować efekty wspólnego przebywania dzieci z Polski i Niemiec. Być może to przekona szczególnie niemieckich rodziców o sensie i zasadności osvajania ich dziecka z językiem sąsiada.

Bettina podkreśla, iż nie należy generalizować, gdyż rodzice (często również dziadkowie) jej podopiecznych zwykle bardzo się angażują we współpracę międzynarodową, chętnie towarzyszą dzieciom podczas wyjazdów do zaprzyjaźnionego przedszkola w Polsce.

Thomas zwraca uwagę na rolę przedszkola: wypracowanie w dziecku gotowości i otwartości na nowe treści, naukę, wykształcenie konfrontacji z różnymi dziedzinami (język polski, niemiecki, chemia, muzyka itp.). Merytoryczne aspekty, wiedzę teoretyczną dzieci poznają w szkole.

II grupa robocza:

Mike proponuje na początek rundę zapoznawczą, by dowiedzieć się kilku faktów o członkach jego grupy. Tym samym daje wskazówkę, jak można na wesoło rozpocząć spotkanie międzynarodowe (np. wszystkie osoby z województwa zachodniopomorskiego obchodzą w koło krzesła, na którym siedziały). Prowadzący przygotował kilka podpunktów w ramach swojego bloku, zebrani decydują, które z propozycji będą omawiane.

III grupa robocza:

Görlitz „Miasto dzieci. Nasze miasto – unsere Stadt” – konkretny przykład zrealizowanego projektu.

Argumenty przemawiające za potrzebą zorganizowania międzynarodowego projektu:

- Zbyt mała komunikacja pomiędzy krajami biorącymi udział w projekcie.
- Brak ofert dla dzieci z defaworyzowanych warstw społecznych.
- Przekazanie doświadczeń związanych z transformacją w Niemczech Wschodnich i Polsce młodym Ukraińcom.
- Wykształcenie młodych liderów, którzy będą w stanie samodzielnie inicjować i przeprowadzać projekty i spotkania młodzieżowe.

Nazwano również cele projektu z uwzględnieniem dwóch grup docelowych:

- dzieci z Polski, Niemiec i Ukrainy oraz
- młodzi liderzy.

Główne z nich to:

- przeżycie świata dorosłych, wykształcenie odczuwania i kształtowania własnego otoczenia,
- odczuwalne współoddziaływanie w procesie decyzji politycznych i współ-odczuwanie pierwotnych form demokracji,
- rozpoznanie zróżnicowanej oferty kulturalnej na czas wolny,
- przybliżenie młodym liderom europejskiego postrzegania demokracji,
- rozpoznanie wspólnoty wartości,
- inicjacja empatycznych relacji wobec dzieci i całego teamu.

Zastosowane metody:

Działanie dzieci: stopniowe przejmowanie zadań i odpowiedzialności w poszczególnych rolach i procesach przez dzieci (załatwianie spraw meldunkowych, poszukiwanie pracy, zdobywanie środków do życia, uczestnictwo w wyborach; zachęcenie do przygotowania, prezentacji i udziału w działaniach międzykulturowych).

Działanie leaderów: praktyczne przeżycie idei Unii europejskiej poprzez wędrowkę przez trzy kraje – PL, CZ, DE – bez kontroli granicznych; szkolenie mediatorów przy rozwiązywaniu konfliktów w formie gry z podziałem na role.

Rola organizacji partnerskich: moderacja, tłumaczenie, rozporządzanie dostępnymi środkami.

Szczegółowe informacje i obszerna prezentacja Power Point wzbudza duże zainteresowanie w grupie. Pytania i dyskusja dotyczyła kilku aspektów: począwszy od strony organizacyjnej przez przepisy prawne, zapewnienie bezpieczeństwa dzieciom do planów na przyszłość.

Uczestnicy wymieniają się doświadczeniami na temat zrealizowanych projektów i spotkań dla dzieci. Powyższa tabela zawiera spostrzeżenia i sugestie grupy roboczej.

Zebrano następujące sugestie:

Opieka i wsparcie
<ul style="list-style-type: none"> - nocleg u rodzin niewskazany - szansa na „odpoczynek” dziecka od innych uczestników - wysokie poczucie odpowiedzialności - szczere relacje między opiekunami i dziećmi, otwartość - wybór partnera uwzględniający życzenia i oczekiwania dzieci - jak niemieckie dzieci grają w „Indianina”? - wspólne gotowanie – złoty środek - pokoje 2- lub 3-osobowe (optymalnie) = wyższe koszty - - krótka obserwacja starszych dzieci, opieka młodszych przez całą noc
Miejsce i czas
<ul style="list-style-type: none"> - minimalne ramy czasowe - autokar do dyspozycji grupy - dzieci wymiotują w autokarze - - możliwość „wyprostowania kości” w pociągu
Oferta i potrzeby
<ul style="list-style-type: none"> - zmiana form aktywnej i pasywnej - zapoznanie się stałych grup – oferta otwarta - dlaczego chcę uczestniczyć w spotkaniu? - wzbudzić oczekiwania +/- - dzieci mają mniej uprzedzeń, znają mniej stereotypów - - międzykulturowość nie wymaga inicjacji

6. Środa, 12.12.2008

6.1 Przedstawienie programu TANDEM-u – Centrum koordynacji niemiecko-czeskiej wymiany młodzieży – „Von klein auf – Odmalicka“ Radka Bonackova.

Referentka informuje o zakresie działalności dwóch biur Tandemu w Regensburgu i Pilźnie (oferta praktyk, seminaria, dokształcanie). Oferowane są projekty długotrwałe; współpraca sąsiadujących regionów, dofinansowywanie tych projektów podlega różnym kryteriom. Szczegółowe informacje można uzyskać na stronie internetowej: www.tandem-info.net

Tandem wspiera głównie region przygraniczny tzn. kraje związkowe leżące przy granicy niemiecko-czeskiej. Saksonia wykazuje duże zaangażowanie we współpracę niemiecko-czeską lub polsko-niemiecko-czeską. Bawaria ze względu na ukształtowanie terenu i duże odległości (do najbliższego czeskiego przedszkola) nie jest tak aktywna.

Zadaniem projektu „Von klein auf – Odmalicka” jest ułatwienie współpracy przedszkoli w regionie przygranicznym, ma on również zapobiec utrwalaniu w świadomości dzieci stereotypów o Polakach, Niemcach czy Czechach.

Formy współpracy: jednodniowe wizyty dzieci w zaprzyjaźnionej placówce po drugiej stronie granicy, udział w przewidzianych na ten dzień zajęciach, następnie planowana jest rewizyta.

W niektórych przedszkolach ma miejsce wymiana ciągła Np. w środy dzieci spotykają się w czeskim przedszkolu, a w czwartki – w niemieckim. Udział w tych wizytach nie jest obowiązkowy, jeśli dziecko nie ma ochoty danego dnia wyjeżdżać do sąsiedniego przedszkola, to zostaje pod opieką wychowawców. Opiekunowie znają dwa języki – niemiecki i czeski, co znacznie ułatwia komunikację i współpracę.

Dodatkowo dla kadry przewidziane są seminaria, kursy językowe, metodyki nauki, hospitacje, praktyki. Bliższe informacje można uzyskać pod adresem: vonkleinauf@tandem-org.de.

6.2 Cele i zasady świadomego wychowania i kształcenia przeciw uprzedzeniom. Hannah-Maria Liedtke

W pracy z dziećmi w ramach świadomego wychowania i kształcenia przeciw uprzedzeniom istnieją cztery cele, które się wzajemnie uzupełniają i wzmacniają:

Cel 1:

Każde dziecko czuć się docenione i mieć poczucie własnej wartości, jako jednostka i członek określonej grupy społecznej, z tym wiąże się wiara w siebie i wiedza o własnym pochodzeniu.

Cel 2:

Na tej podstawie należy umożliwić dzieciom, nabieranie doświadczeń w kontaktach z ludźmi, którzy inaczej wyglądają i inaczej się zachowują niż one same, w ten sposób, aby się dobrze z nimi czuły i mogły rozwijać empatię.

Cel 3:

Aby zainspirować dzieci w kierunku krytycznego myślenia w odniesieniu do uprzedzeń, stronniczego zachowania i dyskryminacji należy rozwinąć odpowiedni język, w którym można się porozumieć i określić co jest uczciwe a co nie.

Cel. 4:

Od teraz można zachęcać dzieci, aby aktywnie i wspólnie z innymi broniły się przed stronnicyzmem i dyskryminującym zachowaniem, które jest zwrócone przeciwko nim samym lub przeciwko innym.

Wyjaśnienia dotyczące poszczególnych celów (szczegółowy i kompletny opis koncepcji znajduje się w Załączniku nr 2):

Różnorodność występuje także w jednorodnych grupach.

W myśl zasady „małe dzieci małe uprzedzenia”, należy unikać utrwalania stereotypów.

I cel: odpowiedni dobór materiałów; ukazujące różne sytuacje życiowe – dzieci wychowywane tylko przez ojca, dziadków. Uwzględnienie hierarchii wartości – rodzinne przed narodowymi

II cel: kontakt z innymi w celu uświadomienia dziecku występowania różnic, kształtowania empatii.

Sposób postrzegania i reagowania na odmienne zachowania ludzi, kształtuje się do 10. roku życia.

Różnorodność jest zatem normalnością, codziennością. Zacytowany przez referentkę fragment z książki potwierdza fakt, że nawet przedstawiciele jednego narodu wymieniają jako „typowe cechy” zupełnie różne aspekty swojej narodowości.

III cel: nie tylko zakazy. Należy wytłumaczyć, dlaczego coś nie jest możliwe. „Charakterystyczne” zawody przedstawione w książkach dla dzieci utrwalają stereotypy, dlatego warto sięgać po inne materiały, publikacje obalające schematy (np. „Zwei Papas für Tango”, kredki „cieliste” w różnych odcieniach, nie tylko bładoróżowy).

IV cel: dzieci są w stanie samodzielnie bronić się lub zapobiegać powstawaniu stereotypów. Iwona podkreśla efekty posyłania dziecka do przedszkola zintegrowanego: Podczas przygotowań wspólnej wycieczki dla dzieci pełnosprawnych i niepełnosprawnych dorośli dostrzegają przeszkody, ograniczenia, chorobę, a dzieci inność.

Uczestnicy są zgodni co do konieczności zorganizowania spotkań przygotowawczych dla wychowawców przed przyjazdem dzieci, w celu opracowania wspólnego programu i podkreślania wspólnych cech. (W przeciwieństwie do tego wiele spotkań dla dzieci pokreśla różnice: jak wy świętujecie Wielkanoc, a jak my? I tym samym nieświadomie utrwalają różnice lub aspekt obcości. Wypracowanie wspólnego konceptu ułatwi i uatrakcyjni dzieciom spotkanie (np. przygotowanie przedstawienia o Kopciuszku, którego znają wszystkie dzieci).

Kącik narodowy, w którym dzieci mogą bawić się również swoimi ulubionymi zabawkami przyniesionymi z domu, usprawnia znacznie integrację dzieci. Bariery językowa nie stanowi żadnej przeszkody, dzieci zwykle chętnie wymieniają się swoimi zabawkami i doskonale się komunikują (wniosek Radki).

Hannah-Maria Liedtke proponuje prowadzenie albumu w każdym przedszkolu. Umożliwia to szybkie poznanie codzienności w danej placówce, dzieci, ich ulubione zabawki, zwierzątka itp.

Zalecenie: na stronie www.kinderwelten.net można znaleźć listę książek, które przygotowują dzieci do tematów dnia codziennego (np. kąpiel, bezrobocie, śmierć).

7. Podsumowanie forum

Anett traktuje to forum jako wstęp do kolejnego spotkania w Szczecinie.

Wielu osobom podobał się spontaniczny sposób prezentacji gier podczas części prowadzonej przez Wojtkę Staniewskiego.

Organizowanie forów, programów dla dzieci z różnych placówek jest konieczne, by nie kończyły jedynie na rozbudzeniu ciekawości osób zaangażowanych we współpracę.

Uwagi i sugestie uczestnicy wymieniali podczas tzw. „World Cafe”.

Co mi się podobało? Jakie nowe treści wezmę ze sobą?

- Możliwość nieformalnej wymiany doświadczeń
- Luźny charakter uczestników i referentów
- Dużo biurokratycznych przeszkód
- Miłe miejsce
- Praktyczne informacje o partnerach
- Zajęcia warsztatowe
- Źródło pomocy wsparcia merytorycznego, pomysłów, partnerów
- Dobry referat o dyskryminacji
- Praktyczna część o animacji językowej
- Nowe gry

Czym chce się zająć na następnym forum w Szczecinie?

- Wizyta studyjna w placówce realizującej projekt wymiany partnerskiej
- Projekty dla dzieci niepełnosprawnych ruchowo lub intelektualnie
- Procedura tworzenia projektu od A do Z
- Wymiana doświadczeń również między początkującymi i doświadczonymi partnerami
- Planowanie projektu krok po kroku
- Włączenie rundy animacji językowej w program forum
- Formy teatralne dla dzieci
- Zebranie i udostępnienie uczestnikom propozycji jeszcze przed rozpoczęciem forum
- Gry i zabawy dziecięce w obu językach
- Wymiana wierszyków, piosenek etc.

Czego brakowało?

- Informacji o grupie wiekowej 6-11
- Podziału grup roboczych na uczestników początkujących i doświadczonych
- Tłumacza w każdej grupie roboczej
- „Instrukcji obsługi” dla początkujących – innowacja programu, pisanie wniosków, źródła informacji, finansowania
- Większej liczby partnerów ze strony niemieckiej
- Pakietu materiałów
- Ofert dla każdej grupy wiekowej
- Wskazówek od „insiderów”

Na jakie tematy związane z wymianą dzieci powinno się zwracać więcej uwagi? (np. szkolenia, materiały, finanse, wsparcie zespołu/ośrodka)

- Praktyczne informacje dot. wypełniania wniosków, uzyskanie wsparcia finansowego
- Szkolenia, grupy wsparcia, wymiana doświadczeń
- Częstsze spotkania
- Wskazówki „insiderów”
- Pośrednictwo językowe (oprócz animacji językowej)
- Przygotowanie rodziców do świadomego udziału i zaangażowania w projektach
-

Załącznik nr 1

Struktury opieki nad dziećmi w Niemczech

1. Podstawy ustawowe

Przepisy federalne

Zapis: III rozdział kodeksu socjalnego (SGB) VIII „Wspieranie dzieci w dziennych placówkach i w dziennej opiece nad dziećmi”, §§ 22 - 26

Wdrożone zostały zmiany wynikające z ustawy w kierunku poszerzenia opieki dziennej nad dziećmi opartej na jakości i potrzebach (TAG – ustawa o poszerzeniu opieki dziennej).

TAG: Ustawa o poszerzeniu opieki dziennej

„ ...dla dzieci w wieku poniżej 3 roku życia należy przynajmniej ... zarezerwować miejsca, gdy

- rodzice pracują, podejmują kształcenie zawodowe, szkolenie zawodowe, kształcenie na uczelni wyższej lub inne środki mające na celu wdrożenie do pracy,
- jeśli bez tej usługi nie zagwarantowane zostanie odpowiednie wsparcie służące dobru dziecka“ (do 2010r. poszerzenie opieki dziennej ma zostać zakończone).

Przepisy krajów związkowych:

- ustawy wykonawcze krajów związkowych (w Saksonii: saksońska ustawa wspierania dzieci w placówkach opieki dziennej – ustawa o dziennych placówkach opieki nad dziećmi z dnia 29.12.2005),
- odpowiednie rozporządzenia (rozporządzenie o integracji itd.) i przepisy administracyjne.

2. Formy ustawowej opieki dziennej nad dziećmi, funkcja i terminologia

- Rozróżniamy dwie formy ustawowej dziennej opieki nad dziećmi:
  1. placówki dzienne dla dzieci
  2. dzienna opieka nad dziećmi (opiekunki/opiekunowie)

2.1. Funkcja

- Zgodnie z § 22 ust. II kodeksu socjalnego (SGB) VIII opieka dzienna nad dziećmi spełnia funkcję opiekuńczą, wychowawczą i edukacyjną.
- Nie ma hierarchii wśród tych trzech elementów, są to zadania równej rangi – praca o charakterze całościowym.
- Różne pedagogiczne koncepcje działania (np. pedagogika Montessori, pedagogika Freineta) spełniają wymogi ustawy w różnorodny sposób.
- Zasadniczy wymóg odnośnie dziennych placówek dla dzieci polega na pomocy dzieciom w stworzeniu i rozwoju ich osobistej tożsamości, w tworzeniu poczucia własnej wartości, wyważeniu potrzeb własnych i obcych oraz w zdaniu się na wspólnotę społeczną.
- Systematyczne kształtowanie ofert edukacyjnych w dziennych placówkach dla dzieci ma na względzie proces przejścia do szkoły. W ostatnim roku przedszkola (zerówka) poświęca się czas rozwojowi kompetencji językowych, motoryce dużej i małej, rozwojowi umiejętności postrzegania i szkoleniu zmysłów.
- Do tych przygotowań powinny zostać włączone szkoły z danego rejonu.
- Należy wspierać integrację dzieci niepełnosprawnych i zagrożonych niepełnosprawnością. Należy zwracać uwagę na ich szczególne zapotrzebowania.

§ 22 Zasady wsparcia

(2) Placówki dzienne dla dzieci oraz dzienna opieka nad dziećmi powinny:

1. wspierać rozwój dziecka w kierunku osobowości odpowiedzialnej za siebie i zdolnej do życia we wspólnocie,
2. wspierać i uzupełniać wychowanie i edukację w rodzinie,
3. pomóc rodzicom w lepszym łączeniu obowiązków zawodowych z wychowywaniem dzieci.

(3) Zadanie polegające na wsparciu dzieci obejmuje wychowanie, kształcenie i opiekę nad dzieckiem i odnosi się do społecznego, emocjonalnego, fizycznego i umysłowego rozwoju dziecka. Obejmuje ono nauczanie o wartościach i regułach, które pomagają w orientacji dzieci. Wspieranie dzieci powinno mieć

na uwadze ich wiek i stopień rozwoju, umiejętności językowe i inne, sytuację życiową oraz zainteresowania i potrzeby poszczególnych dzieci oraz brać pod uwagę pochodzenie etniczne dzieci.

2.2. Dzienna opieka nad dziećmi

2.2.1. Publiczna dzienna opieka nad dziećmi

Dzienna opieka nad dziećmi oferowana jest przez opiekunów. Opiekunowie/opiekunki oferują za wynagrodzeniem (*wysokość bieżących świadczeń ustalana jest przez podmiot zarządzający publiczną pomocą dla młodzieży, o ile prawo kraju związkowego nie stanowi inaczej*) rodzinną opiekę nad dziećmi w ich domach, w domach rodziców lub ewentualnie w wynajętych pomieszczeniach.

Opiekunowie/opiekunki muszą spełniać odpowiednie wymogi, aby móc wykonywać to zadanie, tzn. odznaczać się odpowiednimi cechami osobowości, posiadać kompetencje merytoryczne i gotowość do współpracy z osobami uprawnionymi do wychowania oraz z innymi opiekunami/opiekunkami. Muszą też dysponować pomieszczeniami odpowiednimi dla dzieci. Przed podjęciem pracy opiekunowie muszą ukończyć odpowiednie szkolenie.

§ 23 Wspieranie w dziennej opiece nad dziećmi

(1) Wspieranie poprzez dzienną opiekę nad dziećmi wg § 24 obejmuje przekazanie dziecka do odpowiedniego opiekuna/opiekunki, o ile opiekun nie zostanie zorganizowany przez osobę upoważnioną do wychowania, doradztwo specjalistyczne, opiekę i inne kwalifikacje oraz zagwarantowanie bieżących świadczeń pieniężnych dla opiekuna.

(3) Stosowne w myśl ust. 1 są osoby, które wykazują się odpowiednimi cechami osobowości, kompetencjami merytorycznymi i gotowością do współpracy z osobami uprawnionymi do wychowania i innymi opiekunkami oraz dysponujące odpowiednimi pomieszczeniami dla dzieci.

Muszą one wykazywać się zaawansowaną wiedzą o wymogach dziennej opieki nad dziećmi, którą zdobyli w odpowiednich szkoleniach lub którą mogą udowodnić w inny sposób.

Dzięki nowym wymogom ustawowym z 2005 roku.: *Tagesbetreuungsbaugesetz* (TAG) [ustawa o poszerzeniu opieki dziennej] oraz *Jugendhilfeweiterentwicklungsgesetz* (KICK) [ustawa o pomocy młodzieży w dalszym rozwoju] w opiece dziennej następuje zmiana od opieki prywatnej i zorganizowanej raczej nieformalnie do opieki regulowanej publicznie. Opieka dzienna nad dziećmi w ostatnich latach zyskała na znaczeniu w świecie polityki i ekspertów. Wraz z rozbudową oferty dla dzieci poniżej 3-ciego roku życia przypisuje jej się znaczącą rolę. Ważną funkcję pełni wspieranie i rozwój tej formy opieki nad dziećmi ze strony urzędów młodzieży, a celem odpowiednich działań jest poprawa sytuacji w tej grupie wiekowej do 2010 roku. Zgodnie z wolą rządu federalnego mniej więcej co trzecie zaplanowane miejsce opieki ma powstać w ramach opieki dziennej dla dzieci (por. Deutscher Bundestag 2004). Należy przy tym zauważyć, że istnieją znaczące różnice między nowymi i starymi krajami związkowymi. W starych krajach związkowych praktycznie nie ma żłobków, dlatego też często dziećmi poniżej 3-ciego roku życia zajmują się opiekunki. Nowe kraje związkowe dysponują szeroką ofertą opieki dla dzieci w żłobkach i opieka dzienna nie odgrywa tu tak wielkiej roli. Wyjątek stanowią Brandenburgia i Meklemburgia-Pomorze Przednie. W Meklemburgii-Pomorzu Przednim w grupie dzieci poniżej 3-ciego roku życia wskaźniki korzystania z opieki osiągają nieprzeciętnie wysoki odsetek w skali całego kraju, a mianowicie prawie 10% dzieci ma opiekuna lub opiekunkę.

Zalety dziennej opieki nad dziećmi z mojego punktu widzenia

Dla wielu rodziców dzienna opieka nad dziećmi stanowi atrakcyjną ofertę opiekuńczą. Zwłaszcza w przypadku małych dzieci wielu rodziców jest zdania, że jest to lepsza forma opieki, ponieważ jest ona rozwiązaniem bliższym rodzinie. Dalszą zaletą dziennej opieki nad dziećmi jest jej potencjalnie duża elastyczność. W przeciwieństwie do placówek dziennych tutaj można reagować na indywidualne życzenia rodziców co do opieki. Opiekunka może opiekować się dziećmi także wtedy, gdy „normalna” placówka dzienna jest już zamknięta, a więc wieczorem, wcześniej rano czy też czasami w weekend. Z uwagi na wzrost elastycznych form zatrudnienia i oczekiwanej dyspozycyjności „24 godziny na dobę” być może w tej formie kryje się potencjał dziennej opieki nad dziećmi w przyszłości.

Wady dziennej opieki nad dziećmi z mojego punktu widzenia

Opiekunki/opiekunowie często nie mają wykształcenia pedagogicznego (tylko 30% opiekunów ma takie wykształcenie), a tym samym nie mają wiedzy na tematy związane z psychologią rozwoju i pedagogiką. Z mojego punktu widzenia jest to niekorzystne, zwłaszcza w przypadku opiekowania się dziećmi starszymi (przedszkola, świetlice).

W prawie wszystkich krajach związkowych przygotowane zostały obszerne plany kształcenia, które obejmują różnorodne obszary edukacji i które muszą zostać wdrożone. W tym kontekście niezbędna jest obserwacja i dokumentacja ścieżek edukacji dzieci. Związana jest z tym nieodzowna wymiana wiedzy i doświadczeń w tym środowisku pracy. Ponieważ opiekunowie często pracują „sam”, sprawa ta często jest problematyczna.

Z prawnego punktu widzenia dzienna opieka nad dziećmi została dowartościowana i nabrała nowej rangi dzięki ustawie o poszerzeniu opieki dziennej nad dziećmi w oparciu o jakość i potrzeby (w skrócie z niemieckiego: TAG). Dla grupy wiekowej poniżej 3-ciego roku życia oraz dla dzieci w wieku szkolnym ta forma opieki została zakorzeniona ustawowo jako równoważna alternatywa do opieki w placówce dziennej. Dzieci w wieku od 3 lat do osiągnięcia wieku szkolnego mają prawo do miejsca w przedszkolu; dla nich dzienna opieka stanowi jedynie ofertę uzupełniającą. Z tym dowartościowaniem związana jest także nowa regulacja merytoryczna. Polega ona na tym, że zadania w

zakresie edukacji, opieki i wychowania dzieci, które zobowiązywały dotychczas wyłącznie placówkiienne, zostały rozszerzone na formę dziennej opieki nad dziećmi.

Urzędy młodzieży zobowiązane są do dbania o jakość dziennej opieki nad dziećmi. Obejmuje to zobowiązanie do przekazania dzieci odpowiedniemu opiekunowi/opiekunce; doradztwo, asystencje i doszkalanie opiekunów oraz wsparcie finansowe dziennej opieki nad dziećmi. Konieczne jest także zezwolenie na opiekę już od pierwszego dziecka, którym zajmuje się opiekun/ka. Zezwolenie to upoważnia do opieki nad maksymalnie 5 dziećmi.

2.2.1. Prywatna dzienna opieka nad dziećmi

Poza publiczną prywatną opieką nad dziećmi, o której mowa jest w ustawie, istnieje także szeroko rozbudowany obszar prywatnej dziennej opieki nad dziećmi. W tym przypadku rodzice we własnym, prywatnym zakresie szukają opiekunki, którą zatrudniają do opieki nad ich dzieckiem. Prywatna dzienna opieka nad dziećmi ma duże znaczenie zwłaszcza w zachodnich Niemczech. Jest tam o wiele bardziej rozpowszechniona niż publiczna dzienna opieka nad dziećmi, podczas gdy w Niemczech wschodnich jest praktycznie nieznaną. Wraz z nowymi regulacjami wprowadzonymi w zakresie dziennej opieki nad dziećmi ustawodawca postawił sobie cel stworzenia zachęty do tego, aby możliwie wiele prywatnych form opieki nad dziećmi zostało przeniesionych do opieki publicznej.

2.3. Placówkiienne dla dzieci

SGB VIII: § 22 Zasady wspierania

Placówkiienne są placówkami, w których dzieci przebywają przez część dnia lub przez cały dzień i gdzie opieka nad nimi odbywa się w grupach.

- Placówkiienne są ośrodkami społeczno-pedagogicznymi *uzupełniającymi* lub *wspierającymi rodziny*, w których dzieci przebywają przez część dnia lub przez cały dzień, aby otrzymać wsparcie w rozwoju w kierunku osobowości odpowiedzialnej za siebie i zdolnej do życia we wspólnocie (Fachlexikon 1997, str. 544).
- W kodeksie socjalnym SGB VIII wprowadzono pojęcie „placówkiiennej”.
- Jest to pojęcie nadrzędne odnoszące się do żłobków, przedszkoli i świetlic jako jednostek samodzielnych oraz do różnych form łączenia tych instytucji.
- Pojęcie „placówkiiennej dla dzieci” zostało zachowane w niektórych krajach związkowych jako wcześniejsze pojęcie nadrzędne, jednakże w zależności od kraju związkowego niesie ze sobą różne treści (ibd.).
- W Saksonii pojęcie nadrzędnie „placówkiiennej dla dzieci” zostało przejęte z kodeksu socjalnego, rozdz. VIII.

§ 22a Opieka w placówkach dziennych

- (1) **Podmioty publicznej pomocy młodzieży mają zapewnić i rozwijać jakość opieki w swych placówkach poprzez zastosowanie odpowiednich środków. Zaliczyć tu należy rozwój i stosowanie danej koncepcji pedagogicznej jako podstawy spełnienia wymogu opieki oraz zastosowanie instrumentów i procedur do ewaluacji pracy w placówkach.**
- (2) **Podmioty publicznej pomocy młodzieży mają zagwarantować, że ich personel fachowy współpracuje z:**
  1. **osobami uprawnionymi do wychowania i personelem opieki dziennej, w celu zapewnienia dobra dzieci i dla zapewnienia kontynuacji procesu wychowawczego,**
  2. **innymi instytucjami współpracującymi z dziećmi i rodzinami oraz inicjatywami użyteczności publicznej, zwłaszcza w zakresie doradztwa i edukacji rodzin,**
  3. **ze szkołami, aby zapewnić dzieciom dobre przejście do szkół i aby wesprzeć pracę z dziećmi w wieku szkolnym w świetlicach oraz w grupach mieszanych wiekowo.****Osoby uprawnione do wychowania muszą uczestniczyć w decyzjach w zasadniczych kwestiach dotyczących wychowania, edukacji i opieki.**
- (3) **Z punktu widzenia pedagogicznego i organizacyjnego oferta powinna brać pod uwagę potrzeby dzieci i ich rodzin. Jeśli placówki te są zamykane w okresie wakacyjnym, wówczas podmiot publicznej pomocy młodzieży ma obowiązek zapewnić inną ofertę opieki dzieciom, które nie podlegają opiece osobom upoważnionym do wychowania.**
- (4) **Dzieci pełno- i niepełnosprawne powinny - o ile jest to możliwe - przebywać razem w grupach. W tym celu podmioty publicznej pomocy młodzieży powinny współpracować z podmiotami pomocy społecznej przy planowaniu, pracy koncepcyjnej i finansowaniu oferty.**
- (5) **Podmioty publicznej pomocy młodzieży powinny zapewnić realizację obowiązku opieki zgodnie z ust. 1-4 w placówkach innych podmiotów za pomocą odpowiednich środków.**

2.3.1. Podział ze względu na wiek i rodzaj opieki

W Niemczech mamy do czynienia z różnicami, jeśli chodzi o wiek i rodzaj opieki oferowanej w dziennych placówkach opieki nad dziećmi.

W Saksonii obowiązuje następujący podział na grupy wiekowe i rodzaj opieki

Żłobek:	0-3 lat
Przedszkole:	3-ci rok życia do chwili podjęcia nauki w szkole podstawowej
Świetlica:	od pierwszej do ostatniej klasy szkoły podstawowej

Zwłaszcza w górnej granicy wieku mamy do czynienia z różnicami. Istnieją przepisy, zgodnie z którymi dziecko, które skończyło 10-ty rok życia, nie zalicza się już do grupy dzieci uczęszczających na świetlicę. Jednocześnie są przepisy stanowiące o tym, że dzieci w wieku 12-stu lub 14-stu lat mogą jeszcze chodzić na świetlicę, w zależności od tego – choć nie jest to zawsze regułą – czy chodzą jeszcze do szkoły podstawowej.

Rozróżniamy pracę w:

- grupach o jednolitym wieku
- grupach o niewielkiej różnicy wieku (obejmuje 3 poziomy wieku)
- grupach o dużej różnicy wieku (obejmuje wszystkie poziomy wieku)

Formy opieki w dziennych placówkach opieki nad dziećmi są bardzo różne. Zasadniczo rozróżniamy pracę w grupach zamkniętych i pracę otwartą. Pomiędzy tymi dwoma formami pracy istnieje też typ pracy półotwartej, co do której brak właściwego terminu fachowego (*wyjaśnienie na przykładzie placówki w Bad Muskau*).

2.3.2. Liczba personelu

Liczba personelu (czyli liczba dzieci przypadająca na jedną osobę zatrudnioną na pełnym etacie) różni się w zależności od kraju związkowego.

W Saksonii obowiązują następujące wartości:

Żłobek:	06 dzieci (opieka całodzienna) / 1 pedagog
Przedszkole:	13 dzieci (opieka całodzienna) / 1 pedagog
Świetlica:	20 dzieci (opieka w ciągu 6 godz.) / 0,9 pedagoga

2.3.3. Pedagogiczne podstawy pracy

- Paleta pedagogicznych podstaw pracy dla dziennych placówek opieki nad dziećmi jest duża i różnorodna.
- Prawo wyboru po stronie rodziców.
- Ale: rodzice często mają trudności z podjęciem decyzji co do konkretnej placówki dla swych dzieci (jeśli oferty w danym regionie w ogóle umożliwiają decyzję co do wyboru danej placówki).
- Postawę sprawdzenia pedagogicznych podstaw pracy oraz decyzji co do tego, jakie koncepcje stosuje się w danej placówce, stanowi zawsze odpowiedź na poniższe pytania:
  - Jakie wyobrażenie na temat dziecka ma dana placówka?
  - Jakie wyobrażenie na temat uczenia się dziecka ma dana placówka?
  - Jak patrzy się na rolę pedagogów?

2.3.3. Plany nauczania jako wspólna podstawa

W niemalże wszystkich krajach związkowych w ostatnich latach zostały opracowane obowiązujące plany nauczania edukacji małych dzieci. Obowiązują one we wszystkich placówkach, niezależnie od ich ukierunkowania koncepcyjnego.

„Saksoński plan nauczania-wskazówki dla pracowników pedagogicznych w żłobkach, przedszkolach i świetlicach oraz dla dziennej opieki nad dziećmi” stanowi obowiązującą podstawę dla pedagogicznej pracy w dziennych placówkach i opiece nad dziećmi od wejścia w życie nowej ustawy wspierającej dzieci w dziennych placówkach w grudniu 2005r. W planie nauczania wychodzi się z założenia, że edukacja stanowi podstawę uczenia się przez całe życie i przyczynia się do równości szans wszystkich dzieci w naszym społeczeństwie. W planie mowa jest o sześciu obszarach edukacji: somatycznym (ciało i zdrowie), społecznym, komunikacyjnym, estetycznym, przyrodniczym i matematycznym.

2.4. Korzystanie z placówek dziennych i dziennej opieki nad dziećmi

Dzieci mają prawo do miejsca w przedszkolu (3 lata do chwili rozpoczęcia nauki w szkole podstawowej)

Oferta dla dzieci w żłobku i świetlicach powinna być kształtowana zgodnie z ich potrzebami.

Podmioty publicznej pomocy młodzieży mają zapewnić takie oferty.

Rodzice mają prawo do wyrażania swych życzeń i do prawa wyboru. W ramach wolnych miejsc mogą decydować o tym, do której placówki lub miejsca dziennej opieki wyślą swe dzieci, niezależnie od miejsca zamieszkania (w ramach danego kraju związkowego).

§ 24 Korzystanie z placówek dziennych oraz z dziennej opieki nad dziećmi

- (1) ***Od chwili ukończenia trzeciego roku życia do chwili przejścia do szkoły podstawowej dziecko ma prawo do uczęszczania do placówki opieki dziennej. Podmioty publicznej pomocy młodzieży mają zadbać o to, żeby ta grupa wiekowa otrzymała właściwą ofertę i liczbę miejsc w placówkach lub uzupełniająco wsparcie w opiece dziennej nad dziećmi.***
- (2) ***Dzieciom w wieku poniżej trzeciego roku życia oraz w wieku obowiązku uczęszczania do szkoły należy zapewnić właściwą ofertę i liczbę miejsc w placówkach dziennych oraz w placówkach opieki dziennej nad dziećmi.***

- (3) ***Dzieciom w wieku poniżej trzeciego roku życia należy przynajmniej zapewnić miejsca w placówkach dziennych oraz w placówkach opieki dziennej nad dziećmi, gdy:***
- 1. Osoby upoważnione do wychowania (lub osoba upoważniona do wychowania, jeśli dziecko mieszka tylko z jedną osobą) pracują zawodowo lub podejmują pracę zawodową, biorą udział w szkoleniu zawodowym, edukacji szkolnej lub studiują lub też biorą udział w działaniach na rzecz integracji na rynku pracy w myśl IV ustawy o nowoczesnych usługach na rynku pracy lub***
  - 2. bez tego świadczenia nie miałyby miejsca wsparcie dzieci służące ich dobru...***
Zakres dziennego czasu opieki wyznaczają indywidualne potrzeby w myśl zdania 1 w/w kryteriów.
- (4) ***Urzędy młodzieży lub jednostki pracujące na ich zlecenie są zobowiązane do informowania rodziców/rodzica, którzy chcą skorzystać z usług w myśl ust. 1 lub 2 o ofercie wolnych miejsc w danym rejonie oraz koncepcji pedagogicznej placówki oraz do udzielenia im porady przy wyborze. Prawo kraju związkowego może stanowić o tym, że rodzice poinformują urząd młodzieży lub jednostkę pracującą na ich zlecenie w określonym terminie o zamiarze skorzystania z danej oferty.***
- (5) ***Odpowiedni opiekunowie/opiekunki w myśl § 23 ust. 3 mogą zostać udostępnieni, jeśli nie zostały spełnione warunki w myśl ust. 3. W tym przypadku nie istnieje obowiązek zagwarantowania bieżących płatności wg § 23 ust. 1; poniesione koszty zgodnie z § 23 ust. 2 zd. 1 nr 3 mogą zostać zrefundowane.***

Załącznik 2

Cele i zasady świadomego wychowania i kształcenia przeciw uprzedzeniom

Zusammengetragen von © Hannah-Maria Liedtke *Teamentwicklung *Interkulturelle Kompetenz *deutsch-polnische Zusammenarbeit *rozwój grupy *kompetencja międzykulturowa *współpraca polsko-niemiecka

Erarbeitet durch: Projekt KINDERWELTEN, Institut für den Situationsansatz, Internationale Akademie gGmbH

Projektbüro/Biuro projektu: Yorckstr.4-11, 10965 Berlin, Tel. 030 – 90298 3536/37, info@kinderwelten.net, www.kinderwelten.net

W pracy z dziećmi w ramach świadomego wychowania i kształcenia przeciw uprzedzeniom istnieją cztery cele, które się wzajemnie uzupełniają i wzmacniają:

Cel 1:

Każde dziecko czuć się docenione i mieć poczucie własnej wartości, jako jednostka i członek określonej grupy społecznej, z tym wiąże się wiara w siebie i wiedza o własnym pochodzeniu.

Cel 2:

Na tej podstawie należy umożliwić dzieciom, nabieranie doświadczeń w kontaktach z ludźmi, którzy inaczej wyglądają i inaczej się zachowują niż one same, w ten sposób, aby się dobrze z nimi czuły i mogły rozwijać empatię.

Cel 3:

Aby zainspirować dzieci w kierunku krytycznego myślenia w odniesieniu do uprzedzeń, stronniczego zachowania i dyskryminacji należy rozwinąć odpowiedni język, w którym można się porozumieć i określić co jest uczciwe a co nie.

Cel. 4:

Od teraz można zachęcać dzieci, aby aktywnie i wspólnie z innymi broniły się przed stronnicy i dyskryminującym zachowaniem, które jest zwrócone przeciwko nim samym lub przeciwko innym.

Cel 1: Każde dziecko musi czuć się docenione i mieć poczucie własnej wartości, jako jednostka i członek określonej grupy społecznej, z tym wiąże się wiara w siebie i wiedza o własnym pochodzeniu

Wzmocnienie tożsamości indywidualnej i grupowej (cel 1)

- Wsparcie dziecka w jego tożsamości indywidualnej musi mieć na względzie odniesienie się do grupy, w której ono wzrasta (cel 1).
- Oznacza to, poszerzenie pojęcia tożsamości indywidualnej o rodzinny krąg kulturowy danego człowieka.
- Rodzinny krąg kulturowy składa się z mozaiki wartości, zwyczajów, nadania określonego znaczenia organizacji dnia codziennego, używanych form językowych, pielęgnacji stosunków międzyludzkich, nie należy tego mylić z pojęciem kultury narodowej.
- Pierwszą grupą odniesienia dla każdego dziecka jest jego rodzina.
- Wraz poszerzeniem środowiska w którym porusza się dziecko, do powyższej będą dochodziły nowe grupy, grupa z przedszkola, klasa szkolna, klub sportowy.
- Są grupy odniesienia, które są samodzielnie wybierane.
- W przypadku niektórych o przynależności będą wskazywały elementy ubioru zewnętrznego (np. ubiór religijny, koszulka sportowa, fryzura).
- Istnieją grupy, do których przynależności zostaniemy przyporządkowani ze względu na jakiś określony element wyglądu zewnętrznego.
- Stereotypy i szkanujące uprzedzenia, przypisują w dotkliwy sposób cechy, od których jest się trudno uwolnić: doświadczenia takie czyni kobieta wyglądająca na cudzoziemkę, która w sklepie zostanie zagadnięta łamaną niemiecką, ciemnoskóry Niemiec, któremu ciągle zadaje się pytanie „skąd on pochodzi”, azylant, któremu nie przypisuje się posiadania dyplomu uczelni wyższej i wreszcie osoba na wózku inwalidzkim, która będzie wciąż zagadywana w sposób jakby była osobą z niedorozwojem psychicznym.
- W założeniu świadomego wychowania i kształcenia odnoszącego się do uprzedzeń, wymaga się od specjalistów, aby poszerzona była wiedza o grupach, które są istotne w życiu danego dziecka.
- W tym wypadku nie możemy mieć do czynienia ze „śledztwem” odnoszącym się do przebiegu życia codziennego rodzin, ale o pełne respektu poznanie rodzinnego kręgu kulturowego danego dziecka.
- Celem jest poznanie dziecka, aby dzięki temu móc planowo wspierać procesy jego kształcenia.
- Informacje będą służyły również do tego, aby dziecko było „zauważane” w przedszkolu, jego uzdolnienia, zainteresowania oraz jego rodzinny krąg kulturowy.

- Ważną zasadą dydaktyczną w założeniu świadomego wychowania i kształcenia odnoszącego się do uprzedzeń jest efekt „lustra”: wzmocnienie tożsamości indywidualnej i grupowej wymaga obecności jego rodzinnego kręgu kulturowego w przedszkolu.
- Do wypróbowanych elementów można zaliczyć ściankę ze zdjęciami rodzinnymi, lalki reprezentujące określoną osobę, książki wielojęzyczne i piosenki.
- Dzięki temu dzieci rozpoznają swoją tożsamość i czują się docenione, jako osoby przynależne temu miejscu.

Cel 2: Na tej podstawie należy umożliwić dzieciom, nabieranie doświadczeń w kontaktach z ludźmi, którzy inaczej wyglądają i inaczej się zachowują niż one same, w ten sposób aby dobrze się z nimi czuły i mogły rozwijać empatię.

Zapoznanie się z różnorodnością i rozwijanie empatii. (Cel 2)

- Ponadto mogą poznać się w przedszkolu z innymi dziećmi i rodzicami – w odniesieniu do całej grupy, zapoznać się z różnorodnością występujących w przedszkolu rodzinnych kręgów kulturowych (cel 2).
- W przypadku prezentacji występujących różnorodności kulturowych, obowiązuje dydaktyczna zasada świadomego wychowania i kształcenia przeciw uprzedzeniom, która stanowi „Od podobieństw do różnic”
- Należy zawsze rozpocząć od doświadczeń lub cech, które każde dziecko posiada: każde dziecko ma imię, rodzinę, przyjaciół, czasami boi się czegoś.
- Od tego punktu możemy zacząć omawiać występujące różnice, np. różne doświadczenia związane z nazwiskiem.
- Z niektórych dzieci inne będą kpity ze względu na ich imiona, niektóre ciągle doświadczają jego nieprawidłowej wymowy a inne dzieci będą z niego dumne, dlatego, że jest to imię babci albo ma znaczenie „królewski”!
- Powyższy sposób pojmowania występujących różnorodności różni się w znacznym stopniu od tzw. form „turystycznych”, których stosowanie było i jest rozpowszechnione w edukacji międzykulturowej: rozumie się tu przejściową pracę z „inną kulturą”, np. w czasie projektów tygodniowych, które w formie wycieczek turystycznych mają umożliwić poznanie typowych cech danej kultury, później po powrocie do „normalności”, uczestnicy nabywają częstokroć w czasie realizacji tych krótkich projektów nowe stereotypy i utwierdzają się w starych uprzedzeniach na temat „innych”.
- W pracy, w której z pełną świadomością podchodzi się do problemu uprzedzeń, występująca różnorodność jest przyjmowana za normalność, która musi zostać włączona w życie codzienne.
- Zachodzi to dzięki dokładnemu opisowi i poznaniu występujących podobieństw i różnic.

Cel 3: Aby zainspirować dzieci w kierunku krytycznego myślenia w odniesieniu do uprzedzeń, stronniczego zachowania i dyskryminacji należy rozwinąć odpowiedni język w którym można się porozumieć i określić co jest poprawnym zachowaniem a co nim nie jest.

Usystematyzowanie form stronniczego zachowania i jego krytyka (cel 3)

- Poniższy tekst stanowi podstawę usystematyzowania form stronnicości i niesprawiedliwości. (Cel 3)
- Stronnicość ma miejsce w przypadku, gdy różnorodność nie jest reprezentowana, np., gdy w książkach pojawiają się postacie chłopięce, gdy w kąciaku mody znajdują się ubiory dziewczęce, gdy na różowym mazaku jest napisane „odcień skóry”.
- Niesprawiedliwość ma miejsce, gdy ktoś nie może czegoś robić lub, gdy ktoś jest zmuszony do robienia czegoś: gdy dziecku nie wolno razem się bawić, ponieważ jest chłopcem; dlatego, że nie może odgrywać Śpiącej Królowej, bo ma ciemny odcień skóry; jest zmuszone grać rolę dziecka ponieważ jest małego wzrostu.
- Podłym i nieuczciwym postępowaniem jest naśmiewanie się z kogoś, wyrażanie się o kimś w bardzo brzydki sposób, takie właśnie nikczemne zachowanie najbardziej boli osobę, z której inni się wyśmiewają.
- Dlatego też należy pytać o to dzieci.
- Wychowawczynie mogą uważać, że nazwanie kogoś czekoladowym ciastkiem powinno być czymś miłym, w końcu czekolada jest bardzo smaczna, w tym wypadku może zachodzić sytuacja, że nie zauważy się cierpienia dziecka, które ma inny kolor skóry i pozostawi się je i będzie w samotności narażone na nieprzyjemne doświadczenie cierpienia.
- Równocześnie sygnalizują innym dzieciom, że używanie takich wyzwisk jest „dozwolone” i nikt nie będzie przed tym chroniony.
- W odniesieniu do świadomego wychowania i kształcenia przeciw uprzedzeniom nie został jasno określony zakres wartości, na podstawie którego można by się orientować.
- Wychowawczynie oraz wychowawcy są zobligowani do zajęcia określonego stanowiska, nie mogą tego pozostawić swobodzie działania dzieci.
- W każdym przypadku muszą na nowo decydować, w jaki sposób poradzą sobie z „występującą rozbieżnością pomiędzy respektowaniem różnic a brakiem akceptacji niepoprawnych myśli i zachowań” (Derman-Sparks 1989, X).

- Oznacza to, że należy siebie ciągle kontrolować: czy występujące różnice są do zaakceptowania lub czy one komuś szkodzą?
- Czy wyznaczam granicę, dlatego, że ktoś jest faktycznie dyskryminowany – a może, że chcę przeforsować, podeprzeć własne wyobrażenia, czy są one jedynie słuszne?
- W praktyce okazuje się to dosyć trudnym zagadnieniem: w jaki sposób pokazać respekt przed formą kulturową pielęgnowaną w danej rodzinie, w której brat bliźniak jest obdarowany prezentem urodzinowym a jego siostra nie?
- W jaki sposób zareagować, gdy rodzice nalegają, aby usunąć z pozycji lektur książkę wychowania seksualnego, mimo, że samemu uważa się ją za wartościową i ważną pozycję.
- Decydującym jest, aby nie zrywać kontaktu, ale stale i usilnie szukać porozumienia.
- W odniesieniu do świadomego wychowania i kształcenia dzieci przeciw uprzedzeniom, zasady dydaktyczne w obszarze tego celu są określane jako „rzeczowa systematyzacja i orientacja na dialog“: nie należy moralizować ani też oceniać, ale rozmawiać z dziećmi, co one na ten temat sądzą.
- Podawać inne fakty do przemyślenia, które będą dzięki zastosowaniu sprzeczności sprowokować do przemyśleń: „Niedługo mówią, że kobiety nie powinny być kierowcami autobusu. Ale Marvin widział wczoraj panią prowadzącą autobus“.
- Należy zadawać pytania, co nie jest w porządku i dlaczego, dzięki temu dzieci naberą wiedzę o pojęciu formy odpowiedniego zachowania się, co przełoży się na rozsądne i sprawiedliwe formy postępowania w grupie.
- Dzięki temu dzieci, które być może każdą czyjąś ułomność określają w krzywdzący ją sposób, będą miały impuls w rozpoznaniu zawartości i poprawie używanego pojęcia.
- Uczestniczenie w dialogu z dziećmi oznacza wpieranie ich podczas artykułowania przez nie ich myśli i uczuć możliwie wieloma środkami wyrazu.
- Oznacza to przede wszystkim odwrót od pouczeń mających formę monologu i w zamian ukształtowanie się kultury komunikacji, w której każda osoba pozna wartości, których wybór nastąpił w wyniku wspólnej analizy i negocjacji.
- Stworzenie takiej płaszczyzny kultury komunikacji leży w gestii wychowawcy.
- Każde dziecko musi być pewne tego, że jest respektowane mimo swoich szczególnych cech i że będzie chronione przez dyskryminacją i alienacją.

Cel 4: Rozpoczynając od tego, dzieci mogą być zachęcane, aby aktywnie i wspólnie z innymi broniły się przed stronnictwem i dyskryminującym zachowaniem, które jest zwrócone przeciwko nim samym lub przeciwko innym.

Aktywny sprzeciw przeciwko dyskryminacji (cel 4)

- Dotychczas nie zdarzało się, aby w ramach edukacji interkulturowej, zajmowano się tematyką dyskryminacji i stronnictwych form zachowania, powyższa postawa była wynikiem obaw, że w wyniku tego niektóre grupy mogą zostać „wyodrębnione“ ze środowiska i mogą one zostać określone jako „inni“ rozumiany w negatywny sposób.
- W odniesieniu do świadomego wychowania i kształcenia w przeciw uprzedzeniom nie należy się ograniczać tylko do omówienia tej tematyki.
- Dzieci powinny również mieć możliwość nabycia doświadczenia, że są w stanie się temu przeciwstawić.
- Podczas ćwiczeń z tzw. Persona Dolls - lalkami reprezentującymi określoną osobę, dzieci rozwijają nie tylko empatię, ale również pomysły, które mogą ukazać, w jaki sposób pomóc im w ciężkich sytuacjach.
- Dziecko bardzo umacnia, jeżeli jego pomysły spotkają się z zainteresowaniem i zostaną przyjęte.
- Jakie emocje: Państwo mogą się przyczynić to tego, że ktoś się lepiej poczuje!
- Państwo mogą wpłynąć na to, że w ich świecie zagości sprawiedliwość.
- Musi się to odbywać w formie małych i konkretnych kroków, dzięki którym dzieci zauważą, jak to jest, jeżeli się włączą w jakąś sytuację.
- „Upublicznienie“ i „adresowanie“ są dydaktycznymi zasadami, które mają w tym wypadku zastosowanie.
- Jednym z doświadczeń może być sytuacja, w której nie odnosimy bezpośredniego sukcesu – ale dzięki temu nabywamy wiedzę na temat struktury społeczeństwa:

Przykład: Dzieci ze świetlicy zakwestionowały w liście skierowanym do firmy zajmującej się produkcją zabawek zbyt małą ilość figurek kobiet oraz ich monotonne stroje, co wpływa na nieatrakcyjność zabawy nimi w porównaniu do figurek mężczyzn.

W odpowiedzi firma okazała nikłe zainteresowanie istotną krytyką ze strony dzieci: powinny one dać upust swojej fantazji, brzmiała odpowiedź, to nie ma nic to rzeczy z figurkami.

Sukces podobnej akcji może się zawierać w tym, że dzieci, które zwrócą uwagę na takie poniżające zachowanie, będą bardziej świadome możliwości występowania na rynku mało urozmaiconych zabawek, oraz tego, dlaczego producent nie jest zainteresowany tym co ma do powiedzenia nabywca.

Może dzięki temu naberą wiedzę, która pomoże im stać się w przyszłości świadomymi konsumentami?